

Turun kaupunki	§	Kokouspvm	Asia	1
Vammaisneuvosto	3	20.01.2011		

402-2011 (450)

Vastaus lausuntopyyntöön toimintasuunnitelmasta vammaispalvelulain toteuttamiseksi

Tiivistelmä: -

Vammais § 3

Sihteeri Rita Salviander 11.1.2011:

Vammaispalvelutoimisto pyytää vammaisneuvoston lausuntoa toimintasuunnitelmasta vammaispalvelujen toteuttamiseksi. Vammaispalvelutoimisto liittää vammaisneuvoston lausunnon peruspalvelulautakunnalle menevään esitykseen uudeksi toimintasuunnitelmaksi.

Liite Toimintasuunnitelma vammaispalvelulain toteuttamiseksi.

Toimintasuunnitelmaan sisältyy muutoksia mm. kohdissa kuljetuspalvelut, henkilökohtainen apu (työehtosopimus) ja sopeutumisvalmennus.

Ehdotus Päätös

Vammaisneuvosto päättää lausuntonsa sisällöstä.

Vammaisneuvosto esittää lausuntonaan seuraavaa:

Lain vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista nojalla subjektiivisia oikeuksia vaikeavammaisille henkilöille ovat kuljetuspalvelut, palveluasuminen, asunnon muutostyöt, päivätoiminta ja henkilökohtainen apu. Muut vammaisille tarkoitetut palvelut ovat harkinnanvaraisia, kunnan määrärahoihin ja toimintasuunnitelmaan sidottuja.

Toimintasuunnitelmassa todetaan, että vammaispalveluihin vuosittain varattu määräraha on ollut liian pieni suhteessa kustannustason nousuun ja asiakasmäärän kasvuun. Palvelut, joiden määräraha on ollut riittämätön, ovat subjektiivisia oikeuksia, jotka kunnan on järjestettävä: kuljetuspalvelut, palveluasuminen ja henkilökohtainen apu. Harkinnanvaraisista palveluista ei ole tietoa siitä, miten monelta palvelun myöntämisen kriteerit täyttävältä henkilöltä on palvelu evätty määrärahojen loppumisen tai vähäisyyden vuoksi.

Vammaisneuvosto korostaa, että vammaispalveluihin varatun määrärahan tulee perustua kunnassa esiintyneisiin tarpeisiin.

Palvelutarpeen selvittäminen ja palvelusuunnitelmien laatiminen

Vammaisneuvoston saaman tiedon mukaan vammaispalvelutoimistossa seurataan lain velvoittamia käsittelyaikojen määräaikoja. Tällä tavoin voidaan seurata mahdollisia ongelmallisia ajankohtia ja yrittää löytää keinot asian saattamiseksi lailliseksi.

Vammaisneuvosto on aiemmin tuonut lausunnossaan esille palveluohjauksellisen työotteen. Palveluohjaukselta tarvitaan erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaat/perheet käyttävät monien eri tahojen järjestämiä palveluja. Palveluohjauksen käyttöä työvälineenä tulee kehittää. Palveluohjauksen tulee sisältää palveluiden suunnittelu, toteuttaminen, koordinointi, seuranta ja toteu-

Turun kaupunki	§	Kokouspvm	Asia	2
Vammaisneuvosto	3	20.01.2011		

---

tuksen arviointi sekä ohjaus ja neuvonta. Asiakkaiden kannalta tämä on tehokasta toimintaa myös ehkäisevässä mielessä.

Valtakunnallisessa vammaispoliittisessa ohjelmassa on useassa yhteydessä otettu esille palvelusuunnitelmat ja niiden hyödynnettävyys. Sosiaali- ja terveysministeriö seuraa palvelusuunnitelmien lukumäärän kehitystä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on todennut kunnan laiminlyönnin, kun vaikeavammaiselle henkilölle ei oltu laadittu palvelusuunnitelmaa.

Käsittelyaikojen, palvelusuunnitelmien, laatiminen ja palveluohjauksellinen työote edellyttävät riittäviä henkilöstöresursseja, jotka tulee turvata.

Kuljetuspalvelut

Kuljetuspalvelujen järjestämisvelvollisuus koskee jokapäiväiseen elämään kuuluvia kuljetuksia, joita ovat kuljetuspalvelut asuinkunnassa tai lähikuntiin ulottuvat matkat. Turussa kuljetuspalvelua myönnetään Turun kaupungin alueen lisäksi Kaarinan (Piikkiö), Raision, Liedon ja Ruskon (Vahto) kunnan alueilla. Erityisistä syistä voidaan myöntää tapauskohtaisesti myös muihin Turun alueen lähikuntiin. Lähikuntaluettelosta on aiemmin poistettu Naantalin kantakaupunki. Vammaisneuvosto esittää, että vaikeavammaisten kuljetuspalvelut ulottuvat myös Naantaliin.

Vammaisneuvosto toteaa, että vammaispalvelujen tarve on aina arvioitava yksilöllisen tilanteen mukaan. Toimintasuunnitelman mukaan, mikäli vaikeavammaiselle on myönnetty vammaispalvelulain mukaista autoavustusta, autoon kuuluvia välineitä tai laitteita, autoveronpalautusta tai kansaneläkelaitoksen elinkeinoapuna avustusta autoon, otetaan nämä etuudet kuljetuspalvelutarvetta vähentävänä huomioon yksilöllisen tarpeen mukaan. Toimintasuunnitelmassa rajataan tarkasti myönnettävien matkojen enimmäismäärät riippuen siitä, ajaako itse autoa vai ei. Erilaisissa tilanteissa yksilölliset tarpeet eivät tule huomioiduksi, mikäli enimmäismäärä on kolme tai viisi edestakaista matkaa kuukaudessa. Yksilöllisen harkinnan tarve tulee huomioida myös työ- ja opiskelumatkoja myönnettäessä.

Toimintasuunnitelmassa kuljetuspalvelujen korvausten kohdalla todetaan, että opiskelumatkoja myönnetään ainoastaan päätoimisesti opiskeleville. Hallituksen esityksessä Eduskunnalle laeiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n muuttamisesta on rinnastettu kuljetuspalvelujen ja henkilökohtaisen avun määritelmät työstä ja opiskelusta. Vammaisneuvosto esittää, että opiskelumatkoja myönnetään henkilöille, joiden opiskelu tähtää tutkinnon tai ammatin saavuttamiseen tai vahvistaa ammattitaitoa sekä parantaa mahdollisuuksia työllistyä”.

Toimintasuunnitelmassa todetaan, että Turussa liikennöivät linja-autot ovat pääosin matalalattiaisia ja myös apuvälineillä liikkuvien henkilöiden käyttöön tarkoitettuja. Vammaisneuvosto toteaa, että linja-autot eivät aina matalalattiaisuudestaan huolimatta ole toimivia apuvälineitä käyttäville. Käytännössä esteenä linja-auton käytölle on myös se, että kulku kotoa bussipysäkille ei ole esteetön ja että bussipysäkit eivät vastaa esteettömyyden vaatimuksia. KHO on tehnyt ratkaisun (KHO:2006:19), jonka mukaan vaikeavammaiselle myönnettyjen kuljetuspalvelumatkojen asetuksen mukaista vähimmäismää-

Turun kaupunki	§	Kokouspvm	Asia	3
Vammaisneuvosto	3	20.01.2011		

---

rää ei voitu vähentää sillä perusteella, että vaikeavammaisen ilmoitti käyttävänsä joskus joukkoliikenteen matalalattiabussia.

Kuljetuspalvelut ulottuvat myös lähikuntiin. Kunnalla ei ole oikeutta päättää siitä, kuinka moni vapaa-ajan matkoista voi suuntautua oman kunnan alueen ulkopuolelle lähikuntiin. KHO on tehnyt asiassa päätöksen (14.11.2001), jossa se totesi, että valittajalla oli oikeus käyttää hänelle kuljetuspalveluina kuuluvat matkat tarpeensa mukaan joko asuinkunnassaan tai lähikunnissa.

Vammaisneuvosto korostaa, että vaikeavammaiseksi todetun henkilön matkoja ei voi rajoittaa sen vuoksi, että matalalattia-linja-autot liikennöivät Turussa, koska oikeus liikkumiseen asuinkunnan ja lähikuntien alueella ei tällöin toteudu. Lähikuntiin suuntautuva joukkoliikenne ei ole todellinen vaihtoehto vaikeavammaiselle henkilölle.

Toimintasuunnitelman mukaan kuljetuspalvelun osalta toimenpiteenä 2011-2012 suunnitellaan kutsuohjatun palveluliikenteen kehittämistä yhteistyössä joukkoliikennetoimen kanssa. Vammaisneuvosto esittää, että työryhmään kutsutaan vammaisten edustaja.

Palveluasuminen

Toimenpiteissä todetaan, että palveluasuminen kilpailutus valmistellaan ja toteutetaan vuosina 2011–2012. Vammaispalvelulain mukaisessa palveluasumisessa tulee huomioitavaksi merkittäviä poikkeuksia muista asumispalveluista. Vammaispalvelulain perusteella järjestettävät palvelut tulee järjestää niin, että ne tukevat vammaisen itsenäistä, päivittäistä toimintaa ja niiden on tarkoituksena poistaa vamman tai sairauden aiheuttamia haittoja ja esteitä. Esimerkkinä vaikeavammaisen palveluasumisessa tulee huomioitavaksi yksilöllisesti mm. henkilön tilantarve apuvälineiden käytön ja säilytyksen vaikutuksesta. Eräänä poikkeuksena on myös asiakkaille maksuttomiin palveluihin kuuluvat palvelut, joista ravintopalveluiden osalta aterian valmistukseen kuuluvaa kustannusta ei saa sisällyttää ateriamaksuun.

Vammaisneuvosto viittaa esimerkiksi Invalidiliitto ry:n lakimies Elina Akaan-Penttilän laatimaan muistioon, joka perustuu huomioihin ongelmakohtista kilpailutettaessa vammaispalvelulain perusteella järjestettävää vaikeavammaisen palveluasumista. Muistio on luettavissa osoitteessa http://www.invalidiliitto.fi/portal/fi/invalidiliitto/lausunnot_ ja_kannanotot?bid=382.

Toimintasuunnitelman mukaan tilapäishoitoa voidaan järjestää mm. perhehoidossa, Koskikodissa ja Invalidiliiton Asumispalvelut Oy Turun Validiapalveluissa sekä erityisistä syistä hoitoa voidaan järjestää myös kotiin. Vammaisneuvosto toteaa, että tilapäishoidon järjestäminen perheiden tukimuotona on ensiarvoisen tärkeää ja saattaa ehkäistä muiden raskaampien palvelujen tarvetta. Palveluvalikoimaa tulee kehittää ja luoda todellisia vaihtoehtoja. Vammaisneuvosto esittää, että tilapäistä hoitoa kotiin voidaan järjestää silloin, kun se on tarkoituksenmukaista vammaisen henkilön ja hänen perheensä kannalta.

Henkilökohtainen apu

Turun kaupunki	§	Kokouspvm	Asia	4
Vammaisneuvosto	3	20.01.2011		

Vammaisneuvosto toteaa työehtosopimuksen järkevöittävän ja selkiyttävän henkilökohtaisen avun järjestämistä.

Järjestettäessä henkilökohtaista apua avustajapalveluna todetaan, että mikäli avustajatuntimäärä on pieni, avustajapalvelu on ensisijainen järjestämismuoto. Hallituksen esityksen mukaan järjestämistapaa valittaessa asiakkaan itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa ottamalla huomioon hänen toivomuksensa ja mielipiteensä siitä, millä tavoin järjestettynä henkilökohtainen apu parhaiten edistää hänen itsenäistä elämäänsä ja osallistumistaan sekä vastaa hänen yksilölliseen avuntarpeeseensa ja elämäntilanteeseensa. Vammaisneuvosto korostaa, että myös tässä avustajapalveluna järjestetyssä henkilökohtaisessa avussa tulee kunnioittaa vammaispalvelulain henkeä.

Toimintasuunnitelman mukaan avustajana voisi toimia henkilö, jonka tulee olla täysi-ikäinen. Vammaisneuvosto huomauttaa, että asiassa tulee noudattaa työlainsäädäntöä.

Henkilökohtaisena avustajana ei vammaispalvelulain mukaan pääsääntöisesti voi toimia omainen tai läheinen. Hallituksen esityksen mukaan näitä ovat vaikeavammaisen henkilön puoliso, lapsi, vanhempi, isovanhempi tai muu läheinen eli avopuoliso tai samaa sukupuolta oleva elämäkumppani. Toimintasuunnitelmaan on lisätty ”tai on muutoin lähiyhteisöön kuuluvana jatkuvasti kanssakäymisessä vaikeavammaisen henkilön kanssa arjen eritilanteissa”. Vammaisneuvosto esittää, että määritelmä läheisestä ja omaisesta on hallituksen esityksen mukainen.

Henkilökohtaisen avun korvattavista kustannuksista todetaan, että mahdollisesta avustajan matkakustannusten korvaamisesta tulee tehdä etukäteen kirjallinen hakemus. Vammaisneuvosto esittää, että asiassa noudatetaan tilannekohtaista harkintaa, vaikka pääsääntönä noudatetaan etukäteen hakemista.

Sopeutumisvalmennus

Vammaispalvelulain mukainen sopeutumisvalmennus on tarkoitettu vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseen. Toimintasuunnitelmassa sopeutumisvalmennuksen todetaan sopeutumisvalmennuksen muodoiksi esim. viittomakielen opetus, tukiviittomien opetus, Bliss-kielen opetus tai kurssi, näkövammaisille liikkumistaidon ohjaus ja asumisvalmennusta vaikeavammaisille nuorille. Vammaisneuvosto näkee tarpeellisena lisäyksenä pistekirjoituksen opetuksen. Lisäksi toimintasuunnitelmassa todetaan, että sopeutumisvalmennuksena voidaan myöntää harkinnanvaraista apua henkilöille, jotka ovat toimintakyvyltään vaikeavammaisia, mutta joilla ei välttämättä ole voimavaroja määritellä avun sisältöä ja toteutustapaa. Vammaisneuvosto pitää tätä palvelua yksilöllisellä tasolla merkittävänä sen mahdollistaessa esim. opinnot ja edesauttaessa henkilöiden kiinnittymistä yhteiskuntaan.

Muu avustukset

Autoavustus ja autoon kuuluvat välineet ja laitteet

Vammaisneuvosto esittää, että näiden avustusten päätökset perustuisivat tarkoituksenmukaisuuteen ja asiakkaan tarpeeseen, kun olosuhteet ovat

Turun kaupunki	§	Kokouspvm	Asia	5
Vammaisneuvosto	3	20.01.2011		

---

muuttuneet, esimerkiksi vammainen henkilö ei kykene enää käyttämään vanhaa välinettä tai laitetta.

Jakelu

laus Kiiski Kaisa